

Utvalgte kulturlandskap i jordbruket

NYHETSBREV JUNI 2018

TO STATSRAÅDER I SØRKEDALEN I OSLO 22. JUNI: LANSERING AV NYE OMRÅDER!

Taler og hilsener i tunet på Kjelsaas. Alle foto: Ragnhild Hoel, Riksantikvaren

Allerede i vår bestemte klima- og miljøminister Ola Elvestuen og landbruks- og matminister Jon Georg Dale at de personlig ønsket å markere den siste utvidelsen av satsingen *Utvalgte kulturlandskap i jordbruket*, med lansering i ett av de nyeste områdene. Valget falt på Sørkedalen med Bogstad gård, som kom med i utvalget i fjor. Statsrådenes engasjement er et tydelig uttrykk for regjeringens vektlegging og interesse for satsingen. Selve markeringen skjedde på Kjelsaas gård

innerst i Sørkedalen. Over 60 frammøtte samlet seg på tunet - i tillegg til statsrådene og grunneier Sigmund Kjelsaas, grunneiere/drivere fra Sørkedalen og Nordmarksplasser (utvalgt siden 2009) og representanter fra landbruks-, natur- og kulturminneforvaltning på alle nivåer. Markajentene fra Finnerud gård i Nordmarka serverte fingermat, kald rabrabrasuppe i kopp og kaffe. Maten var basert på lokale råvarer, blant annet fikk vi smake lammeboller på pinne med kjøtt fra Kjelsaas gård.

Følg med på Landbruks- og matdepartementets nettserie om de nye områdene i sommer. Klima- og miljødepartementet følger opp med en sommerserie på sin Facebook-side. GOD SOMMER!

Sigmund Kjelsaas ønsket velkommen til gårds og fylkesmann Valgerd Svarstad Haugland til Oslo og Sørkedalen. Statsrådene sa at de er stolte av dette vellykkete samarbeidet mellom myndigheter, gårdbrukere og andre lokalt engasjerte rundt om i hele landet. Elvestuen ga uttrykk for at satsingen er en av hans hjertesaker. Han nevnte alle de ni nye områdene i 2018 og minnet om at hans departement hadde tredoblet støtten til satsingen siden 2016. Dale framholdt at for å vite hvor vi skal, må vi vite hvor vi kommer fra, og at landskapene representerer verdier som er viktige i et stadig mer urbant samfunn. Han framhevet spøkefullt det nye landskapet fra hans hjemkommune, Norangsdalen-Hjørundfjorden, men la med ettertrykk til at mangfoldet av landskapene fra hele landet forteller «historien om Norge». Begge statsrådene takket alle som bidrar i satsingen. Landbruksdirektør Morten Ingvaldsen ga oss i løpet av ti minutter et innholdsrikt helhetsblikk på historie, biologi og landbruk i Sørkedalen. Dette hovedstadsnære området oppleves av mange på vei til og fra friluftsliv i Marka. Dette får prioritet: opprettholde åpent landskap og gjenåpne gjengrodd og tilplantet landskap. Statusen gir muligheter, både for arealskjøtsel og bygningstiltak.

Grunneier Sigmund tok statsrådene og resten av forsamlingen med på en flott rundtur, i tunet og i nærliggende beite- og slåttemark. Representanter fra Byantikvaren i Oslo, Naturhistorisk Museum i Oslo, Regionkontor landbruk og Bogstad Gård supplerte med informasjon om kulturminner og bygningsmiljø, drift og næringsutvikling og biologisk mangfold.

Takk til Sigmund Kjelsaas, Kari Engmark hos Fylkesmannen, Thomas Overvaag Lie hos Byantikvaren og alle andre som bidro til et flott arrangement!

Landbruks- og matminister Jon Georg Dale og klima- og miljøminister Ola Elvestuen foran bryggerhuset.

Fylkesmann Valgerd Svarstad Haugland.

Samtidig som [nyhetssaken](#) om de nye områdene ble «sluppet» denne dagen, ble også en oppdatert utgave av [satsingens nettside](#) hos Landbruksdirektoratet offentliggjort.

Statsrådene Dale og Elvestuen med dagens vert, Sigmund Kjelsaas mellom seg, og andre drivere/brukere fra Sørkedalen, inkludert lokale representanter for Bondelag og Bonde- og Småbrukarlag.

NYE UTVIDELSER I 2018

2017 og 2018 har vært travle år for alle som jobber med satsingen *Utvalgte kulturlandskap*. Det er grunnen til at det har gått nesten et år siden siste nyhetsbrev. Den gang fortalte vi om den gledelige økningen av satsingens budsjett med 12,5 mill kroner over Klima- og miljødepartementets budsjett etter budsjettforliket i 2016, og utvidelsen med 10 nye områder i 2017. Fylkene og direktoratene jobbet videre med valg av flere områder høsten 2017. En ytterligere økning på 3,3 mill kroner fra Klima- og miljødepartementet og 2 mill kroner ekstra fra jordbruksoppkjøret og Landbruks- og matdepartementet har gitt en total ramme på kr 29,8 mill kroner i 2018 og har åpnet for enda flere områder fram mot 2020. I en tilråding til departementene i januar foreslo direktoratene 13 nye områder, samt ett til som er bedt om å fortsette prosessen med grunneieravklaringer. Av disse er ni områder med fra 2018, de fire siste kommer med i 2019-20.

Som før har det vært et grunnleggende vilkår at grunneiere og kommuner ønsker å delta i *Utvalgte kulturlandskap i jordbruket*. En

formidabel innsats er lagt ned i arbeidet med utvelgelse, både i de respektive fylkesetater med fylkesmannens landbruksavdeling som motor, og i direktoratene. Fortsatt har det vært en forutsetning at områdene i størst mulig grad skulle omfatte jordbrukslandskap med både svært store biologiske og kulturhistoriske verdier, og det skulle være realistisk å få til langsiktig drift, skjøtsel og vedlikehold. Kriterier som helhetlige landskap, tidsdybde og kontinuitet gjennom tradisjonell drift og god hevd, representativitet (nasjonalt/regionalt) eller særpreg (spesielle enkeltområder) og formidlingsverdi skulle også oppfylles. Med økt antall områder er vi også nærmere målet om i størst mulig grad favne mangfoldet av ulike jordbrukslandskap i Norge. Å styrke dagens utvalg med tanke på nasjonal representativitet veier derfor tyngre enn en jevn fordeling av nye områder i fylkene.

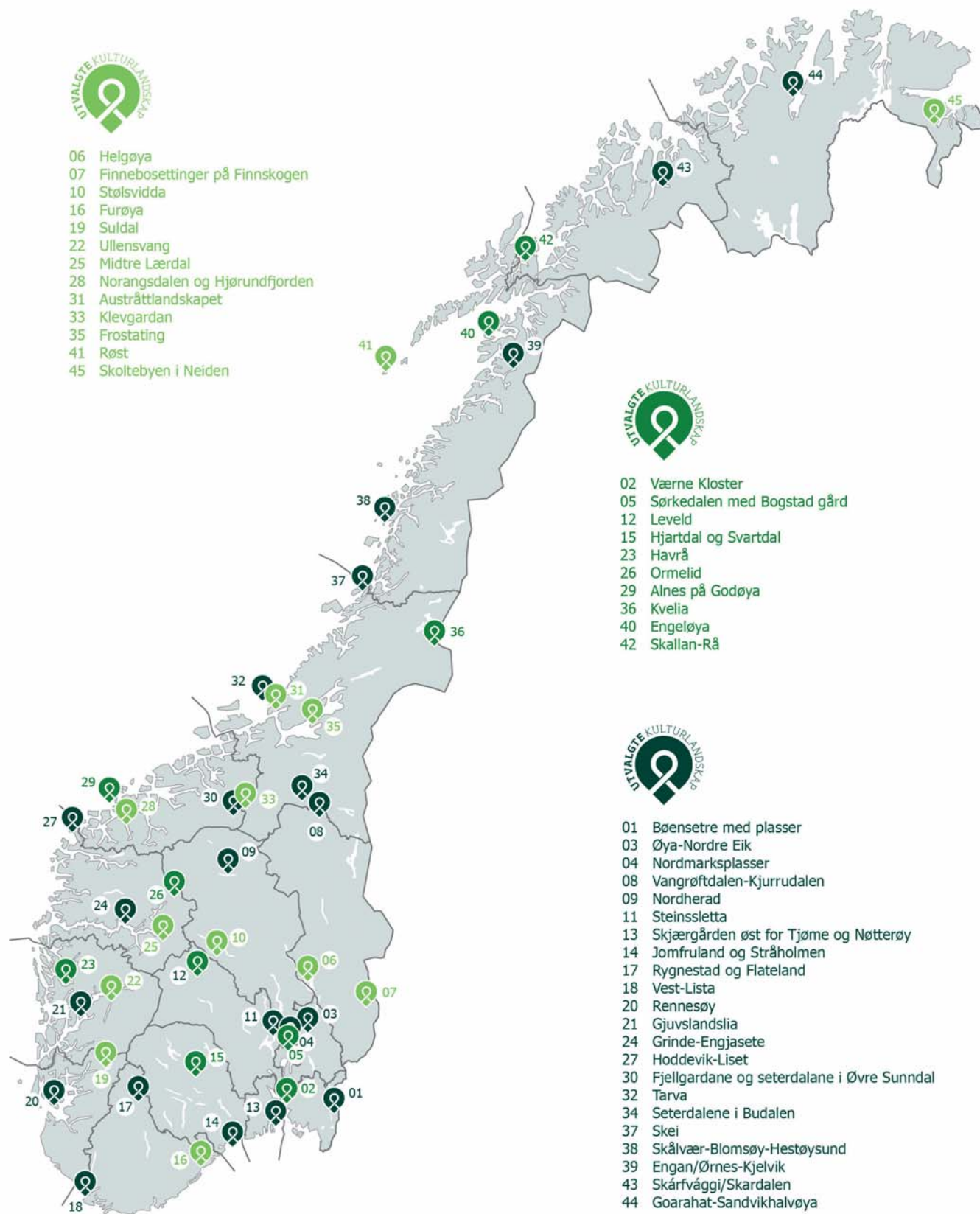
Det er spennende at satsingen vår seiler i politisk og økonomisk medvind!

Bilder fra de 13 nye områdene som blir med i utvalget 2018 - 2020.

Område	Kommune, fylke	Landskapstype	Landskaps-region	Jordbruksregion	Oppstart
Helgøya	Ringsaker, Hedmark	Aktivt jordbrukslandskap på Norges største innlandsøy	8 Innsjø- og silurbygdene på Østlandet	2 Østlandets og Trøndelags lavlandsbygder	2018
Finnebosettinger på Finnskogen	Våler, Åsnes, Grue og Kongsvinger, Hedmark	Åslandskap med skogsgårder og -setre med opprinnelse i den skogfinske kulturen	7 Skogtraktene på Østlandet (7.3 Finnskogen)	3 Sør- og Østlandets skogstrakter	2019
Stølsvidda	Nord-Aurdal og Vestre Slidre, Oppland	Seterlandskap med «viddekarakter» og preg av aktiv drift	14 Fjellskogen i Sør-Norge	5 Fjellområdene i Sør-Norge	2018
Furøya	Tvedestrand, Aust-Agder	Øylandskap med tidligere landsted for skipsreder	1 Skagerak-kysten	1 Kysten fra Sør-Norge til Nordland,	2018
Suldal	Suldal, Rogaland	Hei- og skoglandskap med gardar og stølar	23 Indre bygder på Vestlandet	6 Fjordbygdene på Vestlandet og i Trøndelag	2018
Ullensvang	Ullensvang, Hordaland	Fruktdyrkingslandskap ved fjord	15 Lavfjellet i Sør-Norge 23 Indre bygder på Vestlandet	6 Fjordbygdene på Vestlandet og i Trøndelag	2020
Midtre Lærdal	Lærdal, Sogn og Fjordane	Dallandskap med tydeleg U-dal og flat dalbotn prega av aktivt jordbruk, omgitt av steile fjell	23 Indre bygder på Vestlandet	6 Fjordbygdene på Vestlandet og i Trøndelag	2018
Norangsdalen-Hjørundfjorden	Ørsta, Møre og Romsdal	Fjordlandskap med trong fjord og bratte fjell med delvis veglause gardar	22 Midtre bygder på Vestlandet	6 Fjordbygdene på Vestlandet og i Trøndelag	2018
Klevgardan	Oppdal, Trøndelag	Bratt dallandskap med høytliggende gårder og setre	27 Dal- og fjellbygdene i Trøndelag 16 Høgfjellet i Sør-Norge	4 Sør-Norges dal- og fjellbygder 5 Fjellområdene i Sør-Norge	2018
Austråttlandskapet	Ørland, Trøndelag	Herregårdslandskap ved Trondheimsfjorden	25 Fjordbygdene på Møre og i Trøndelag	6 Fjordbygdene på Vestlandet og i Trøndelag	2019
Frostating	Frosta, Trøndelag	Intensivt, åpent åkerlandskap ved Trondheimsfjorden	26 Jordbruksbygdene ved Trondheimsfjorden	2 Østlandets og Trøndelags lavlandsbygder	2018
Røst	Røst, Nordland	Øylandskap ytterst i Lofoten	30 Nordlandsverran	1 Kysten i Sør-Norge og Nordland	2018
Skoltebyen i Neiden	Sør-Varanger, Finnmark	Østsamisk/skoltesamisk landskap	40 Fjordene i Finnmark	9 Kysten i Troms og Finnmark	2019-20

De 13 nye områdene som er blitt utvalgte kulturlandskap 2018-20. Kolonnen til høyre viser hvilket år området er klart for å bli innlemmet i utvalget. I tillegg fortsetter prosessen med grunneieravklaringer på Tingelstadhøgda, Gran kommune i Oppland.

Utvalgte kulturlandskap i jordbruket: utvalget pr 2016 er vist med tekst og symboler i mørkegrønt, nye områder utvalgt i 2017 i mellomgrønt og nye områder 2018-20 i lysegrønt.

NETTVERKSSAMLING I NORDLAND I AUGUST

Den sjuende nettverkssamlingen siden starten på satsingen i 2009 er lagt til Nordland. Det er første gang vi samles i Nord-Norge - sannelig på tide! Programmet starter 20. august med en fortur til Kjerringøy - for dem som har lyst og anledning. Vi besøker blant annet kulturlandskapet i bygda Fjære og får omvisning på det gamle handelsstedet. Hovedprogrammet starter 21. august, med åpning på hotellet i Bodø og befaring til det utvalgte kulturlandskapet Engan-Ørnes og Kjelvik i Sørfold kommune -

nordlandske fjordbygdene som har hatt både samisk og norsk bosetting. Vi er glade for å ha med oss statsrådene Jon Georg Dale og Ola Elvestuen og de tre direktørene. Hovedpersonene på samlingen er likevel grunneierne/driverne fra de nå 41 utvalgte områdene! Etter befaringen samles vi alle, grunneiere/drivere og forvaltning på ulike nivåer til en forhåpentligvis inspirerende seminar-dag i Bodø 22. august. Velkommen til alle påmeldte!

Engan-Ørnes, Sørfold i Troms. Foto: Oskar Puschmann

SISTE: KULTURMINNEFONDET HAR FÅTT LØPENDE SØKNADSRIST!

Kulturminnefondet innfører nå løpende søknadsfrist på alle sine støtteordninger. Tidligere har 1. november vært den årlige søknadsfristen. For å forenkle prosessen for brukeren, går Kulturminnefondet nå over til å behandle alle søknader fortløpende gjennom året. Endringen vil føre til at søkerne vil få raskere svar på sine søknader om støtte til bevaring. Løpende søknadsfrist er en del av arbeidet med å forenkle søknadsprosessen for private eiere. Se mer på nettsiden <http://kulturminnefondet.no/>

A-MAGASINET: GJENGRODDE LANDSKAP ÅPNES IGJEN

I august 2017 hadde Aftenpostens A-magasinet en 11-siders artikkel om *Utvalgte kulturlandskap i jordbruket*, under tittelen *Åpner landskap*. *Ekte dugnadsånd er i ferd med å redde Norges flotteste beitemarker og gårder fra å gro helt igjen. Unike bilder viser hva som står på spill*. Oskar Puschmanns endringsbilder var sentrale i reportasjen, som blant annet bruker betegnelsen «ildsjelenes landskap». Vi siterer fra magasinet leder: «(...) visste du at det pågår en storstilt dugnad mellom grunneiere, staten og ildsjeler for å åpne landskapet igjen? Det skjer ikke av seg selv. Da ekteparet Øyvind Holø og Caroline Risheim overtok en gård i fjellbygda Vågå, kunne de knapt se åpne jorder. Da startet de et systematisk ryddearbeid. Det er bare en av måtene Norge igjen kan bli et åpnere samfunn på.»

Reportasjen viser Puschmanns endringsbilder fra en rekke av de utvalgte områdene.

Fra A-magasinet papirutgave 4. august 2017

[Les hele reportasjen i nettversjonen her](#) (lenken er dessverre avhengig av abonnement)

Øyvind Holø, Carolin Risheim og barna Hans Martin og Else Alice driver gården Uppigard Kvarberg i Nordherad Vågå. A-magasinet skriver: «Sammen med grunneiere over hele landet sørger de for at «juvelene» i det norske kulturlandskapet blir holdt vakre». Foto: Ingar Storjell

DIREKTORMØTE I SKÁRFVÁGGI/SKARDALEN

Landbruksdirektoratet, Miljødirektoratet og Riksantikvaren har årlige direktormøter. Ofte kombineres møtene med felles besøk og befaringer.

Sist høst gikk turen til det utvalgte landskapet og den sjøsamiske bygda Skárfvággi/Skardalen i Kåfjord i Troms.

Mandag 4. september opprant med strålende sol og fantastiske forhold for en vandring fra fjord til fjell. Folk fra direktoratene, fylkemannen, Sametinget og fylkeskommunen hadde en flott og lærerik dag sammen med grunneiere og representanter fra bygdelag og kommune. Gode lokale formidlere ga oss historiene om bruken av landskapet, fra naust i fjæra, gjennom bygda til skogslåtter, gamle boplasser og rester etter kobbermalmgruver i fjellet. Orienteringene fra Sametinget, fylkesmann og fylkeskommune understreket hvor viktig det er at samarbeidet gir oss et helhetsgrep på landskapet. Den lokale spesialiteten rognbollesuppe i bygda og speket elgkjøtt til kaffen på fjellet ga oss også smaken av landskapet!

Ruth og Steinar Larsen formidlet historier om hendelser i og bruken av landskapet.

Alle foto: Ragnhild Hoel, Riksantikvaren

Riksantikvar Jørn Holme, direktør avdeling ressurs og areal, Geir Grønningsæter i Landbruksdirektoratet og direktør for Miljødirektoratet, Ellen Hambro.

Ruth Larsen ønsker velkommen til Skárfvággi/Skardalen. Med sønn Steinar Larsen, som ved en utrolig tilfeldighet nå er bonde i det nye utvalgte området Leveld i Ål i Buskerud.

Et av bare to bolighusi Skardalen som unngikk brenningen under krigen. Dette er i tillegg over 100 år gammelt, og dermed automatisk fredet (samisk kulturminne).

Vandring i et landskap med slåttemarker, høyskjåer og gamle sommerfjøs, med utsikt mot blank fjord.

Den makeløse samiske offersteinen - sieidien - Nissongasgállu gjorde et mektig inntrykk.

Rognbollesuppe laget av rogn, saltkjøtt og grønnsaker smaker herlig!

OPPDAG OM OVERFØRING AV OPPGAVER TIL KOMMUNENE

Stortinget vedtok i 2017 at ansvaret for forvaltning av tilskudd til *Utvalgte kulturlandskap i jordbruket* og landbrukets tilskudd til verdensarvområdene Vegaøyen og Vestnorsk fjordlandskap kan overføres til kommunene (Prop 91 L (2016-2017)). Direktoratene har i 2018 fått i oppdrag å forberede en slik endring og komme med forslag til ny forskrift for ordningene. Kommuner og fylker vil bli involvert i dette arbeidet, som skal leveres departementene i høst. Direktoratene vil opprette en referansegruppe, med deltakere fra forvaltning på regionalt nivå, kommuner og grunneiere/drivere. Arbeidet vil blant annet legge vekt på:

- Gjennomgang av dagens forvaltningsmodell - roller og ansvar
- Hvordan videreføre satsingens gode tverrfaglige resultater?
- Skissere ny forvaltningsmodell hvor forvaltningsoppgaver er overført til kommunene
- Avklare hvilken rolle fylkesmenn og regional kulturminneforvaltning eventuelt kan ha når forvaltning av tilskudd skal overføres til kommunene
- Vurdere konsekvensene av en slik endring

FAGSAMLING OM SKJØTSEL AV VERDIFULL KULTURMARK

Informasjon om fagsamling for utveksling av erfaring, kunnskap og til inspirasjon om

Skjøtsel av verdifull kulturmark

Sted: Kleivgardane i Oppdal – nytt utvalgt kulturlandskap i jordbruket i 2018. Tid: 28.-29. juni 2018

Som en oppfølging av fjorårets workshop i Oslo 28.-29. september, arrangerer Nordisk kulturlandskapsforbund en todagers fagsamling med hovedvekt på skjøtsel av slåttemark. Kleivgardane i Oppdal er nylig utpekt som utvalgt kulturlandskap i jordbruket, og området har mange artsrike slåttemarker og grunneiere som er svært opptatt av å drive aktiv skjøtsel. Området har også mye verdifull naturbeitemark. Store deler av programmet vil foregå som befaringer i felt.

Det ble laget skjøtelsesplaner for slåttemarkene i området i 2012, og det er nå aktuelt å fornye disse. Vi tror dette kan være et fint utgangspunkt for å samle folk som jobber med forvaltning, planlegging, veiledning, eller sjøl driver aktiv skjøtsel, både for å lære mer om verdifull kulturmark og utveksle erfaringer og synspunkter om planlegging og gjennomføring av skjøtsel.

Slåttemark i Kleivgardane. Foto: Finn Oldervik

Hovedinnledere på samlingen:

Ellen Svalheim, Nasjonal koordinator for handlingsplanen for slåttemark og John Bjarne Jordal, lokalkjent og kulturmarksbiolog gjennom mange år (sistnevnte med forbehold om at det passer med andre oppdrag til sommeren)

Kursdeltakelse er gratis, men deltakere betaler sjøl for overnatting. Nærmere opplysninger om program, påmelding etc. sendes/publiseres i løpet av april. Du kan gjerne sende spørsmål eller melde interesse til: nordisk.kulturlandskap@gmail.com

Samlingen arrangeres i samarbeid med Oppdal kommune og grunneiere.

Fagsamlingen er støttet økonomisk av Landbruksdirektoratet (klima- og miljøprogrammet)

UTVALGTE KULTURLANDSKAP I RADIOEN

To gledelige hendelser var grunnen til at NRK P2 MUSEUM sist høst besøkte gården Sud-Åbø i Hjartdal, Telemark. Hjartdal og Svartdal er et av de ti nye områdene som kom med ved utvidelsen i fjor. Omtrent akkurat samtidig ble tunet på Sud-Åbø fredet av Riksantikvaren. Alle nivåer var representert da grunneier Olav Tho, Eystein Andersen fra fylkeskommunen, Anne Aasmundsen fra fylkesmannen og Ragnhild Hoel fra Riksantikvaren var med programleder

Øyvind Arntsen på en rusletur i og rundt tunet på Sud-Åbø, blant bygninger, beitemarker, steingarder og rydningsrøysler. Reportasjen ble sendt 28. og 29. oktober 2017, og er tilgjengelig på internett og som podcast.

Podkast:

<http://podkast.nrk.no/program/museum.rss>,

NRK Radio (Nettspiller):

<http://radio.nrk.no/serie/museum>

Utsyn fra Sud-Åbø til Libøen, Hjartdal. Foto: Ingvill Garnås, Kulturlandskapsenteret

Anne Aasmundsen, Fylkesmannen i Telemark, Ragnhild Hoel, Riksantikvaren, grunneier Olav Tho og Eystein Andersen, Telemark fylkeskommune.
Foto: Øyvind Arntsen, NRK P2 MUSEUM

Sud-Åbø med bur og loft - buret til venstre er fra middelalderen.
Foto: Cathrine Skrederstuen Rolland, Riksantikvaren

NYTT OM REFOTOGRAFERINGEN

Sommeren 2017 gjorde Oskar Puschmann fra NIBIO noen supplerende refotograferinger i Øvre Sunndal i Møre og Romsdal og Rygnestad og Flateland i Aust-Agder. Puschmann har dessuten presentert resultatene i lokale og regionale foredrag. I løpet av 2017 og første del av 2018 har han holdt «motivasjonsforedrag» i noen av de nye områdene - Midtre Lærdal i Sogn og Fjordane, Engeløya i Nordland og Hjardal og Svartdal i Telemark. Puschmann har videre stilt til disposisjon bilder han allerede hadde refotografert fra noen av de nye områdene. Dette gjelder blant annet Røst i Nordland og Havrå i Hordaland.

Etter planen får Engeløya, Hjardal og Svartdal og Furøya i Aust-Agder besøk av Puschmann sommeren 2018.

Totalt er nå over 900 bilder refotografert i de utvalgte områdene. Vi arbeider fortsatt med å etablere en egen bildenettside hvor de beste bildene vil bli gjort allment tilgjengelig. Nå nærmer det seg!

Vi benytter anledningen til å minne om hvor viktig det er å ta bilder FØR tiltak settes i gang. Dokumentasjon av effekter av innsats er noe av det viktigste refotograferingen kan gi oss. Et bilde sier som kjent mer enn tusen ord!

Oskar Puschmann. Foto: Lars Dalen, NIBIO

Utedo med utsikt! Den gamle utedoen på Svøu er satt i stand. Foto: 2008 Siv Aksdal, 2017 Oskar Puschmann, NIBIO

*Slåttefolk på Svisdal i 1955 - Jenstad i bakgrunnen - og dagens situasjon. Sunndal, Møre og Romsdal.
Foto: 1955 Oddvar Grytli, 2017 Oskar Puschmann, NIBIO*

Husmannsplassen Slengen, Rygnestad, Valle i Aust-Agder. Restaureringen er omtalt i nyhetsbrevet i desember 2015. Foto: 2009 og 2017 Oskar Puschmann, NIBIO

Heimlandet, Røst i Nordland. Foto: 2002 og 2010 Oskar Puschmann, NIBIO

Havrå, Osterøy i Hordaland. Bildet fra 1927 av det godt bevarte klyngetunet er det eldste vi kjenner til. I dag er at alle torvtakene er skiftet ut med skifer, ellers er tunet i stor grad intakt. Foto: 1927 Egil Knoph (eier Havråtunet), 2012 Oskar Puschmann, NIBIO

SKOLTEBYEN I NEIDEN – NYTT LANDSKAP I FINNMARK

Synnøve Thingnæs, Fylkesmannen i Finnmark

Skoltesamisk hus med fegamme, omkring 1905. Barna spiller det samiske brettspillet Sáhkku. Vi ser kapellet i bakgrunnen til høyre. Foto: Ellisif R. Wessel Eier: Grenselandmuseet

Skoltebyen kulturmiljø ligger i bygda Neiden i Sør-Varanger kommune i Finnmark, og er det viktigste kulturmiljøet for den østsamiske historien og for den gjenlevende østsamiske kulturen i Norge.

I Skoltebyen inngår en rekke kulturminner - flere er automatisk fredet. Blant disse er en ortodoks gravplass, ruiner etter en røykbadstu, 16 gammetufter og det 13 kvadratmeter store ortodokse St. Georgskapellet, med opprinnelse tilbake til 1556. Skoltefossen er kjent for sitt tradisjonelle Kåpäälä-fiske (laksefiske med kastenot).

Neidenområdet har flere eldre gårdsbruk og er et landbrukshistorisk område i Finnmark. I artsrike slåttemarker i området vokser bl.a. arter som silkenellik og sibirgressløk. Slåttemark med innslag av østlige og nordlige arter er særegne og i dag sjeldne i landsdelen. Området er allerede fredet etter kulturminneloven og det drives skjøtsel etter etablert skjøtelsesplan.

Kulturminneområde med fredet stabbur. Foto: Synnøve Thingnæs

I februar ble det arrangert folkemøte i Neiden for å informere om Skoltebyen som mulig nytt utvalgt kulturlandskap. Møtet var for grunneiere og brukere av Skoltebyen og andre interesserte. Landbruksavdelinga hos Fylkesmannen i Finnmark orienterte om ordningen, sammen med Sør-Varanger kommune, Sametinget og Tana og Varanger museumssiida. På møtet ga de fremmøtte sin støtte til at Skoltebyen i Neiden kan utpekes som utvalgt kulturlandskap i Finnmark, og ønsket ordningen velkommen til Neiden

Sametinget har forvaltningsansvaret for Skoltebyen som fredet kulturmiljø, med tilhørende fredete bygninger. Å v. Skoltesamisk museum, som ligger i Neiden, har et delegert ansvar for skjøtselen av området. Hvert år arrangeres en skjøtelsesbefaring, med museet, grunneiere, Sametinget og Fylkesmannen. 12. juni i år ble årets befarings gjennomført. I tillegg til å se på tiltak mot gjengroing og tuevekst, ble det spesielt fokusert på de fredete bygningenes tilstand og mulige tiltak for bygningene.

Skoltebyen kulturmiljø sett fra kapellet. Foto: Synnøve Thingnæs

DERFOR BRUKTE FOTOGRAFEN TRE ÅR PÅ Å SKILDRE SMÅBRUK I SULDAL

Aslaug Olette Klausen

Denne artikkelen sto i Fagbladet Journalisten 13.02.17 og er gjengitt med tillatelse fra fotograf og journalist. Hamrabø ligger i det nye utvalgte kulturlandskapet Suldal i Rogaland.

Stavanger Aftenblads Anders Minge mottok nylig pris for reportasjen «Bøndene i Hamrabø - har de en framtid?»

I Stavanger Journalistlags jurybegrunnelse heter det:

«Prisvinneren har tilbragt mange dager med sine motiver. Han har fotografert arbeidets slit og gleder, han er til stede om natten når en kalv fødes - og han er med når en sorgtung bonde må avlive det prektige værslammet som brakk nakken da det stanget med et annet lam. Dette lavmælte bildet av bonden over det døde lammet skildrer en sårhet og fortvilelse vi sjelden har sett så sterkt formidlet som her.»

Prosjektet med tittelen «Bøndene i Hamrabø - har de en framtid?» ble trykket over 10 sider i Stavanger Aftenblad april 2016. Senere på våren ble det også utstilling i Suldal kommune, støttet av kommunen. Fotoserien tok tre år å lage.

- Det begynte i 2014 som en helt ordinær reportasje for meg og kollega Harald Birkevold. Vi reiste til gården i Suldal for å gjøre en sak om utviklingen som går i retning av stadig større bruk. Vi ville se hvordan arbeidet på et småbruk fungerte, sier Minge til Journalisten.

Ville ikke gi slipp

Reportasjeturen ble til en sak som ble publisert i Aftenbladets helgemagasin like etter.

- Jeg og Birkevold så at her var det mye vi kunne jobbe med videre. Jeg ville følge livet på gården over flere årstider. Planen var da å holde på i ett år. Men så fortsatte det, kanskje mest fordi jeg ikke ville gi slipp. Jeg fant en egen glede i å skildre deres hverdag.

- Men dette har selvsagt ikke tatt all tiden min disse årene. Jeg dro opp hver gang det skjedde noe spesielt, som lamming, kalving, slåing av gresset, innhenting av sauene. Det skjer jo egentlig noe hele tiden. Gårdbrukere har utrolig lange dager.

Uten nostalgi

Minge omtaler bøndene Torunn og Sveinung Havrevoll i varme ordelag. Han kaller gårdsdriften fornuftig, uten nostalgi.

Et prektig værslam skulle blitt vist fram på markedet, men brakk nakken da det stanget med et annet lam. Sveinung Havrevoll fortviler over tapet. Alle foto: Anders Minge

Under reportasjens bilder fra våren som ikke kom står det blant annet:

«Landbruk i norske utkanter er et politisk landbruk. Men bonden er mye mer enn en mottaker av subsidier og annen støtte.

Han og hun er omsorgsarbeidere, de passer på dyra, gården, landskapet og familien. De står i en tusenårig tradisjon som handler om mat på bordet.»

Fotografen deler småbrukernes bekymring for om småbrukene har en fremtid. Det var også noe av motivasjonen bak bildene; «å få frem hvorfor det er viktig at det finnes landbruk i distriktene».

Tid er tillit

For å gjøre dette mener han at det har vært viktig å få småbrukernes tillit. Han ser at det ikke er direkte nødvendig, men for å få de bildene han ville ha, trengte han å knytte bånd. Til det var tiden til god hjelp, blant annet for at de skulle vende seg til kameraets tilstedeværelse, og dermed slappe av i egen hverdag. Det gjorde også noe med arbeidsmetoden.

- Jeg har valgt ut 25 bilder som har blitt publisert eller stilt ut. Men jeg har ikke tatt så himla mange. Når du jobber over så lang tid, og får komme inn i et miljø som dette, blir du mer bevisst enn du ellers ville vært. Du blir mer bevisst på hva du skal ta bilde av. Og jeg endte med å legge mer omtanke i hvert enkelt foto enn det jeg ellers gjør.

- For meg har det også vært enormt viktig å gjøre det så enkelt som mulig. Det har aldri vært snakk om å påvirke motivet på noen måte. Det er rene reportasjebilder, uten hverken kunstig lys eller andre tilpasninger. Det er igjen en del av det som er så flott ved å bruke tid.

Vennskapet som utviklet seg mener han ikke står i noen motsetning til fotojournalistisk integritet. Det ble derimot en forutsetning.

Omtanke og nærhet

Arbeidet ble gjort dels i arbeidstiden, og dels på fritiden. Han var samtidig oppmerksom på at nærheten også gjorde ham litt blind i møte med de ferdige fotografiene. Han fikk hjelp av andre fotokyndige i redaksjonen til å velge hvilke bilder som skulle publiseres.

Han roser arbeidsgiveren for muligheten til å forfølge idéen som tok lenger tid enn planlagt.

- Har du selv noe favorittbilde fra disse tre årene?

- Ja. Det var i august. Jeg var med ut for å samle inn sauene som hadde vært i heia på beite. Der var det to premielam som stanget hverandre, og det ene brakk nakken. Sveinung tar frem kniven, og ser ikke noe annet valg enn å avlive lammet, som for øvrig ble julemiddagen det året.

- Jeg føler at jeg har fanget det øyeblikket hvor han viser mest følelser gjennom hele prosjektet. Jeg får frem den omtanken han har for dyra.

Sveinung Havrevoll

Kua Bergerosa kalver.

Er det mening i å produsere mat på et sted som er dekket av snø og is halve året?

EN ROT MED ET MERKELIG INNHOLD - SKJELETTFUNNET PÅ STEIN I HOLE, BUSKERUD

Ellen Anne Pedersen, Buskerud fylkeskommune

En dag i april 2010 gjorde grunneier Jan Fredrik Hornemann på Stein gård et merkelig funn. På en liten høyde ved tunet på gården ligger ruinene etter en steinkirke som ble oppført på 1100-tallet. Et furutre sto farlig nær kirkeruinen, og grunneieren bestemte seg for å sage ned treet og dra opp rota. Da han skulle fylle igjen hullet etter rota, oppdaget han noe som han trodde var potteskår av et gulhvitt materiale, men da han snudde «skårene» så han at det var et nettmønster på innsiden. Da innså han at det måtte dreie seg om deler av hodeskaller fra skjeletter, og tok en ny kikk på den store rota. Og jo - i rotsystemet kunne han skimte tett med beinrester og flere hodeskaller, som måtte stamme fra begravelser inntil middelalderkirken.

Samme dag meldte han fra om funnet til fylkeskommunen og en arkeolog derfra kom raskt til stedet. Riksantikvaren ble varslet, og noen måneder senere foretok Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU) og arkeologer fra fylkeskommunen en utgravning av funnet i rota.

Utgravningen

Fra den 1 m³ store jordklumpen ble det samlet inn mer enn 800 knokkeldeler fra et stort antall individer. Minst 10 individer kunne pusles sammen: fire kvinner, to menn og fire barn. Det minste barnet var under ett år gammelt, ett var mellom tre og seks år, og to var mellom 10 og 16 år. Rotopprykket har altså gitt oss et uvanlig kikkhull ned i kirkegårdslagene ved kirken på Stein. Inntrykket var at kirkegården må ha vært intensivt utnyttet i lang tid.

Ut fra skriftlige kilder vet vi at kirken var formelt i bruk til slutten av 1500-tallet, men selv etter en brann på 1660-tallet ble det fortsatt holdt gudstjenester der på St Hans-dagen, og så sent som i 1704 ønsket allmuen i Hole å gjenreise kirken. Dette ble oppgitt, og kirken forfalt helt. Men det er ikke utenkelig at kirken fortsatt var vigsløst og hadde gravrett på kirkegården inn på 1700-tallet. Skjelettene i rota kan altså stamme fra en periode på minst 600 år.

Osteolog Hanne Ekstrøm Jordahl fra NIKU (t.h.) og tre arkeologer fra Buskerud fylkeskommune, Håvard Hoftun (t.v.), Kjell Erik Sønsterud og Inger Liv Gøytil Lund, under utgravningen av skjelettdelene i rota. Grunneier Jan Fredrik Hornemann (i midten) fulgte arbeidet. Foto: © Ringerike Blad

Når ble de døde gravlagt og hva spiste de?

I 2016 tok arbeidsutvalget for det utvalgte kulturlandskapet på Steinssletta initiativ til en videre undersøkelse av tre skjeletter. En osteolog (beinekspert) fra Arkeologisk institutt ved Universitetet i Oslo tok ut prøver til isotop-analyser av tenner og knokler, for å finne ut når disse individene døde og hva slags kosthold de hadde hatt. Tenner viser kostholdet tidlig i barneårene, mens knokler inneholder spor av kostholdet rett før individet dør.

Mannen døde omtrent da steinkirken ble oppført på 1100-tallet, mens kvinnen og barnet ble begravd omkring henholdsvis 1265 og 1290.

Treet som ble fjernet sto nær kirkeruinen. Hullet etter rota er fylt igjen. Foto: © Buskerud fylkeskommune

Prøvene viste at alle de tre individene som barn hadde hatt et blandet kosthold basert på planteproteiner (korn og grønnsaker), og et tydelig innslag av kjøtt fra dyr som lever på land, og også en mindre mengde proteiner fra fisk.

Vi ser altså at de små barna spiste samme mat som de voksne. Dette er svært interessant, for det er slett ikke vanlig i alle samfunn.

Selv om resultatene fra Stein kirkegård er få, og vi ikke kan si at de er representative for en større befolkning, slår de i alle fall hull på en gammel myte om at «de spiste bare grøt i middelalderen».

En av flere hodeskaller som fulgte med rota. Foto: © Buskerud fylkeskommune

Tunet på Stein gård. Kirkeruinen skimtes mellom trærne og krysset markere funnstedet for skjelettene. Foto: © T O Bjørnstad 2007

Med husene sine i bakgrunnen og Setesdal Vesthei i det fjerne er majoriteten av innbyggerne på Rygnestad samlet i museumstunet Rygnestad. Fra v. Gunn Lien, Knut Arne Rysstad, Frode Buen, Ingunn Trydal og Andreas Trydal Buen. På sparken Hallvard O. Rygnestad.

HER BOR VI

De ønsker seg flere naboer

For 10–15 år siden var det ni barn i skolepliktig alder på Rygnestad. Nå er Andreas Trydal Buen (13) alene igjen i grenda som kan takke Vonde-Åsmund for museet.

TEKST OG FOTO: Johs. Bjørkeli

Det er som du føler middelalder med mystikk og seige døler når du beveger deg inn blant de eldgamle bygningene på gårdsmuseet Rygnestadstunet, med Rygnestadloftet som den mest kjente bygningen. På den mektige gården fra 1400-tallet bodde en gang den tøffeste blant setesdøler: Vonde-Åsmund Rygnestad, leiesoldat for spanskekongen for 450 år siden. Han brakte verdifulle trofeer med seg hjem fra slagmarken. Vel hjemme i Valle ble han kjent som en stridbar mann som verken lensmann eller fut ønsket å legge seg ut med. Huset på gården ble bygget som en festning, og ifølge sagnet skal det være en fluktkanal fra loftet til det som i dag er museumstun og opp i heia.

– Jeg lette etter tunnelen som guttunge. Det var spennende, det, men ingen har funnet den, vet du.

Knut Arne Rysstad (52) ler og skotter opp mot Rygnestadstunet fra den koselige stua på småbruket der han og kona Gunn bor. Går du 17 slektsledd tilbake finner du den legendariske krigeren i ættetrete til Knut Arne. Selv er han verdens fredeligste mann, selv om hans store hobby er skyting. Han er leder i Valle og Hylestad pistolklubb og dyktig jeger, i tillegg til elektriker og hardingfelespillemann.

ØNSKER SEG FLERE NABOER

De bor alene nå, Gunn Lien og Knut Arne Rysstad. De to barna er flyttet ut. En sønn er flytekniker på

Andøya, mens datteren studerer historie.

– Det blir stille nå. Det hadde vært kjempefint om vi fikk flere naboer. Jeg husker godt da det var ni barn som venta på skolebussen her. Når det var kaldt eller regn, samlet de seg på kjøkkenet vårt før bussen kom, minnes Gunn. Hadde hun tid, disket hun opp for dem. Gunn Lien har jobbet som kokk på aldersheimen i Valle i 18 år. For det var hun kokk andre steder, blant annet på Hotell Caledonien i Kristiansand.

– Jeg jobbet der da det brant. Det var fryktelig, minnes hun.

SATSING PÅ KULTURLANDSKAP

Hvert år tilføres Rygnestad og Flateland 600.000 - 900.000 statlige kroner på å tilbakeføre det vakre og særmerkte kulturlandskapet, som har status som et av de mest verneverdige i landet. Skog blir ryddet på gjengrodde teiger. Den mektige Rygnestadåi blir ryddet for stein og trær slik at jordene ikke settes under vann, steingjerder blir vedlikeholdt og bygninger av betydning for kulturlandskapet restaurert.

– Et kjempefint tiltak, synes Ingunn Trydal og ektemannen Frode Buen på gården Øyne. De har fått restaurert badstua som følge av dette.

– I tillegg gir dette arbeid til lokale håndverkere, sier Frode. Han er økonomisk rådgiver i Valle Sparebank. Ingunn er konsulent i kommunen.

– Det er så koselig med det åpne kulturlandskapet

Fædrelandsvennens helgebilag *God helg* hadde i februar en stor reportasje fra Rygnestad og Flateland i Aust-Agder. De som bor innenfor det utvalgte kulturlandskapet på Rygnestad og Flateland er med god grunn stolte av området sitt og vil gjerne at flere skal bo fast i området.

Dette skiltet ved riksveg 9 på Flateland i Valle viser veien til grenda Rygnestad og museet der. I dag er det ikke mer enn rundt 3000 mennesker som besøker museet årlig, mot 10.000 på 60-70-tallet.

Frode Buen med den gamle badstua på gården. Den er blitt restaurert som følge av statlige midler til kulturlandskapet.

Hallvard O. Rygnestad (68) er oppvokst på gården Rygnestad Nordstog, vegg i vegg med museet Rygnestadtunet. Greit å skille mellom det og egen gård, synes han. Men han slår gjerne av en prat med en bygningsinteressert turist om det passer slik.

Hallvard O. Rygnestad på vei hjem, gjennom Rygnestadtunet, etter å ha brøyttet for hyttefolket på Bjørnevatn. Han husker godt at faren brøyttet med hest og treplog her på Rygnestad.

der vi kan se hjort, elg og rådyr, sier de.

– Vi trives med roen og freden her. Vi kunne ikke tenkt oss å bo i byggefelt. Likevel hadde det vært fint om det kom flere folk hit til Rygnestad, sier Ingunn.

Sønnen Andreas på 13 er eneste skolebarn i gren- da nå som søsteren på 17 er flyttet hjemmefra på skole.

GODT SAMHOLD

– Det er veldig godt naboskap og samhold her på Rygnestad, sier Hallvard O. Rygnestad (68). Han bor lengst nord og nær heia, innenfor Rygnestadtunet.

Det samme sier de andre vi treffer. Her er felles grillfest om sommeren, og alle damene er medlemmer av dameforeningen Nålens Hvile. Klubben samler hele Oveinang – det vil si alle grendene nord for den karakteristiske fjellformasjonen Einang.

– Vi møtes en gang i måneden. Og så drar vi på storbyferie annethvert år. Vi har vel vært i alle storbyene i Europa nå, sier Gunn Lien og Ingunn Trydal.

NATUREN SOM ARBEIDSPASS

Også Hallvard kunne ønske seg flere folk til Rygnestad. Han bor alene nå siden barna har flyttet til Oslo. Det er synd med de fine gårdene som står tomme, synes han.

Hallvard er sprek som få, noe han mener skyldes den harde jobbingen da han ryddet Altadam-

men og Vatnedalsdammen for skog og tømmer, alt med håndmakt.

– Vi som bor her på Rygnestad er glade i å bruke naturen, alle sammen, sier han.

Naturen og fjellet er arbeidsplassen hans også. Han brøyter hytteveier og parkeringsplasser ved Bjørnevatn, selger ved og har fraktekjøring for hyttefolket der.

SPØKERI

– Hvordan er det å bo så nær opp til Setesdalsmuseets Rygnestadtun da, med alle besøkende?

– Det går helt greit det. Jeg satte opp et skilt som viser hvor museet slutter, men jeg kan gjerne slå av en prat om noen har lyst til å se på loftet mitt.

– Ikke skummelt å bo på en slik plass der de ruvende bygningene etter Vonde-Åsmund ligger langs innkjørselen din?

– Nei, ikke nå. Men jeg gikk omveier da jeg var guttunge. For det spøker visst i hovedhuset, det fortalte bestemor. Men jeg har heldigvis ikke sett det, sier Rygnestad.

KONTAKT OSS:

Vil du at vi kommer på besøk til ditt nabolag?
Send en epost til ann.magritt.arnli@fvn.no

Rygnestad

- Grend med spor etter eldgammel bosetting 9 kilometer nord for Valle sentrum.
- Vakkert kulturlandskap.
- Rygnestadtunet er en del av Setesdalsmuseet.
- Flere velstelte gårder, men bare om lag 10 fastboende.

Mange av eiendommene er nå bare bebodd i feriene. Det meste av jorda er likevel i bruk som leiejord til andre foretak i kommunen. Det blir nå utarbeidet en beitebruksplan for hele område for å sikre optimal bruk. Faksimilie gjengitt med tillatelse fra desksjef Svein Versland i Fædrelandsvennen.

REGIONSAMLING FOR UTVALGTE KULTURLANDSKAP I TRØNDELAG

Kari Kolle, Fylkesmannen i Trøndelag

Den 8. og 9. juni var alle de utvalgte kulturlandskapsområdene i Trøndelag samla til fellessamling på Skei på Leka. Med hele sju områder i Trøndelag i løpet av 2019, syntes Fylkesmannen at ei trøndersamling kunne være givende. Her kunne vi utveksle erfaringer og bli bedre kjent med områdene. Nyttverdien i en slik samling ligger i nettverksbygging, kompetanse og kunnskapsheving. På samlingen deltok totalt 35 personer.

Trøndelag har blitt en stor region. Det er et stort nettverk av bønder, fagetater og offentlige byråkrater som har en rolle i utvalgte kulturlandskap i Trøndelag. Sammen skal vi arbeid for å løfte og utvikle kjerneverdiene til områdene, samtidig som vi skal avklare interessekonflikter og hjelpe områdene inn i en ny tid. For å klare dette er det viktig at vi bygger nettverket sterkt, lærer av hverandre, får kunnskap om arbeidsmetoder og inspirerer til utviklingsarbeid.

På samlingen var det innlegg fra Kari Stuberg fra Landbruksdirektoratet. Hun understreket at grunneierne har en nøkkelrolle i forvaltningen av

områdene og at kommunen må være det viktigste bindeleddet mellom grunneiere og andre aktører. I neste innlegg kom følgende råd fra Erik Stenvik, tidligere fylkesagronom på Fylkesmannens landbruksavdeling i Nord-Trøndelag: «Det er folket som utgjør det viktigste ressursen. Det er kunnskapen hos dem vi må få fram og styrke». Kristin Floa, landbruksrådgiver i Leka kommune og primus motor for Skei utvalgte kulturlandskap, la vekt på kommunens rolle som pådriver og hvor viktig faggrunnlaget hadde vært for arbeidet. Dette hadde de brukt mye ressurser på i starten. Hilde Tokle Yri fra Trøndelag fylkeskommune tok for seg bygningenes verdi i kulturlandskapet. Hun la vekt betydningen av å avklare formålet med istandsetting og å få fram detaljerte kostnadsoverslag for aktuelle bygninger. Hennes ønske var at hvert område får sin bygningsekspert på istandsetting av gamle bygg. Fylkesarkeolog Lars Forseth sitt viktigste råd var å søke å få skjøtsel av automatiske freda kulturminner inn som en integrert del av gårdsdrifta. Som han sa: «Beiting av kulturminner har foregått til alle tider, det bør fortsette og drift skal reguleres gjennom beitetrykket.»

Åpningen av Ivarshallaren Amfi. Grunneier og leder i beitelaget Per Otto Furre holder tale. Furre har vært initiativtaker til å utvikle kulturlandskapet på Skei og tilrettelegge det for allmenn bruk. Foto: Kari Kolle

Vi så også på mulighetsrommet som åpner seg når kulturlandskapet fungerer som en ressurs i opplevelsesturismene. Gunn Anita Totland fra Brattvoll gård og hytter i Lierne fortalte om utvikling av helhetlige opplevelser, basert på å pakke og designe reiselivsprodukter på gården. Innholdet ligger i mulighetene i historia, nyttevekster i naturen, tradisjonelt friluftsliv og den lokale maten. I siste del av samlingen fikk de nye områdene presentere seg. Samlingen avsluttet med en liten workshop rundt temaet «Hva kan utvalgte kulturlandskap skape av ringer i vannet?»

En viktig del av samlingen var å komme ut og oppleve Skei utvalgte kulturlandskap. Regionsamlingen var lagt til åpningen av Ivarshallaren Amfi. En har jobbet lenge med realisering av dette viktige delmålet i skjøtelsplan for Skei utvalgte kulturlandskap fra 2012.

Siden 1990-tallet, og med økt styrke siden utvelgelsen i 2009, har det vært jobbet med kunnskapsgrunnlag, skjøtsel av kystlynghei, skjøtsel av gravhauger, informasjonsvirksomhet og tilrettelegging for allmennheten. Mye er oppnådd og mye står igjen, men nå fremstår Skei utvalgte kulturlandskap som et helhetlig

kulturlandskap med aktiv bruk, der verdiene er gjort godt synlige. Det er virkelig imponerende å se hva de involverte på Skei har fått til - grunneiere, kommune, Skei vel og ikke minst samarbeidet med Statens naturoppsyn. Som ordføreren sa: «Dette området er blitt veldig viktig i utvikling av reisemålet Leka og for å skape trivsel, helse og stolthet for kommunens innbyggere».

Ivarshallaren Amfi. Foto: Kari Kolle

Deltakerne på regionsamlingen for utvalgte kulturlandskap i Trøndelag 8. og 9. juni. Foto: Kari Kolle

Nytt fra områdene

GRINDE-ENGJASETE, SOGN OG FJORDANE

KULTURLANDSKAPSPRISEN FOR SOGN OG FJORDANE TIL ELDSJELER

17. april 2018 vart *Kulturlandskapsprisen Sogn og Fjordane 2018* tildelt Lars Grinde, Jon Erling Oppedal og Roald Lunde for arbeidet dei har lagt ned med landbruk og skjøtsel i området Grinde-Engjasete.

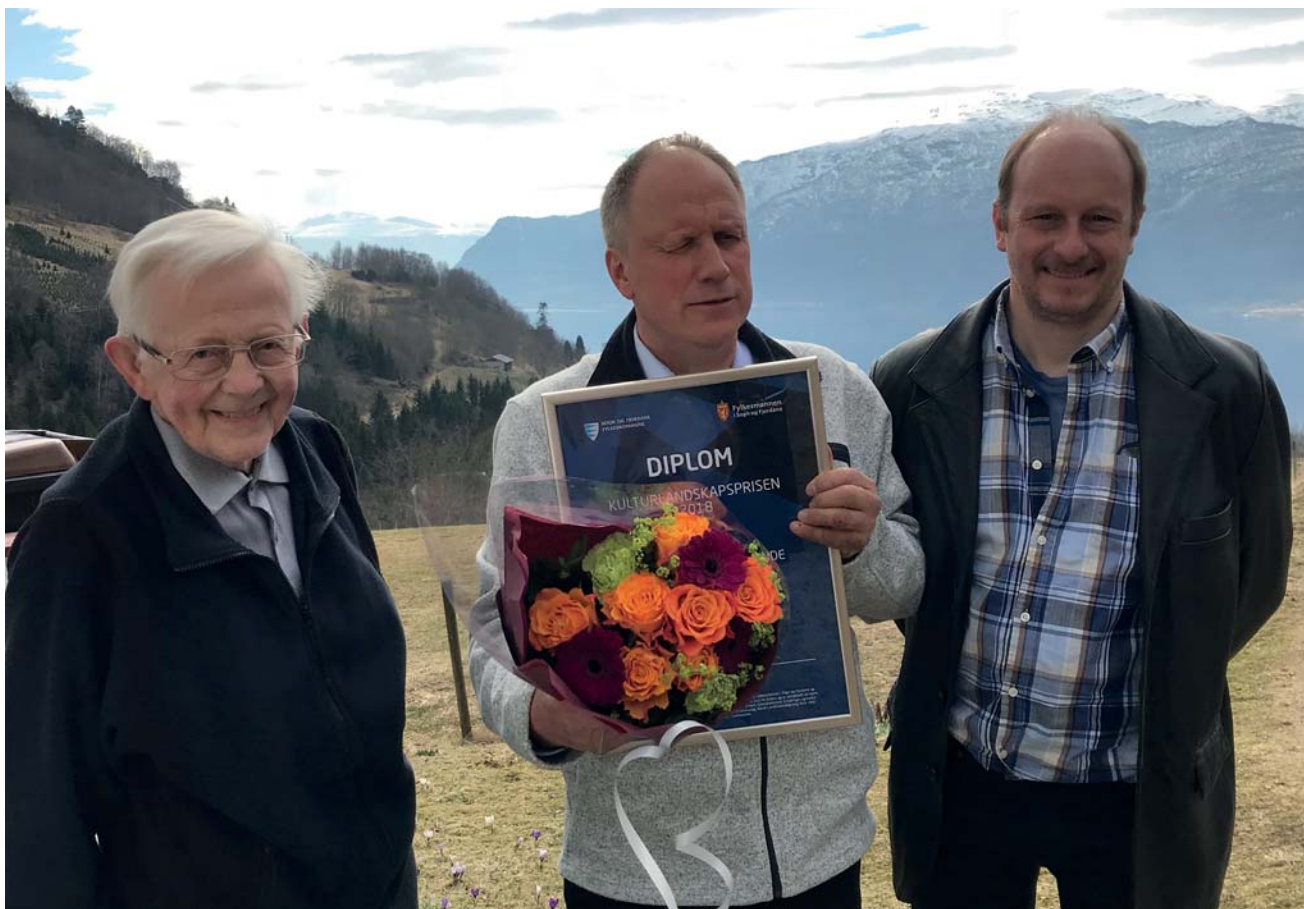
Vinnarane har gjort ein stor innsats for å ta vare på kulturlandskapet og tradisjonar i eit område som av fagmiljø vert rekna for å vere blant dei best bevarte områda for lauvbruk i Noreg. Dei har vidareført og utvida området, restaurert fleire delvis attgrodde teigar og nyttar det i den aktive gardsdrifta.

Lars Grinde, Jon Erling Oppedal og Roald Lunde er tradisjonsberarar som på kvart sitt vis, og gjennom gardsdrift, har æra for at kulturlandskapet på Grinde og Engjasete står fram som den perla det er i dag. Lars er per i

dag pensjonert gardbrukar, men har sytt for at handlingsboren kunnskap er vidareført. Dei tre driv og har drive tungdrivne og bratte gardsbruk med teigblanding og allsidig husdyrhald. Dei har skjøtta og skjøttar framleis kulturlandskapet ved slått og beiting av ulike engtypar og innmarksbeite, som t.d. hagemark. I tillegg skjøttar dei mange hundre styvingstre.

I mange år har desse tre teke vare på kulturlandskapet og bygningsmiljøet på Grinde og på Engjasete, samstundes som dei har gjort naudsynt fornying av hus til bustad og drift. Motivasjonen og "stå på-viljen" desse tre har og har hatt er heilt avgjerande for vedlikehaldet av dette flotte kulturlandskapet.

Roald Lunde takka på vegner av vinnarane, som var både overraska og glade for å få prisen. Samstundes peika han på at dette er ein pris som forpliktar til å halde fram med arbeidet i kulturlandskapet.

Glade vinnarar av Kulturlandskapsprisen Sogn og Fjordane 2018. Frå venstre: Lars Grinde, Roald Lunde og Jon Erling Oppedal. Foto: Åse Njøs, Leikanger kommune

ORMELID, SOGN OG FJORDANE

PLANAR OM STOR AKTIVITET SOMMAREN 2018

Alt tyder på at det blir ein aktiv sommar på Ormelid i år. Verksemda *Stokk og Stein* i Lom har fått arbeidet med restaureringa av dei freda bygningane Stabburet og Øvstestova. Dei startar opp så snart snøen er gått og skal vera ferdig med arbeidet før vinteren set inn. *Stibbyggjaren AS* ved Geirr Vetti skal utføre murarbeidet på dei to bygningane.

I perioden fredag 27.juli til søndag 5.august vert det slåttedugnad, der vennelaget Ormelid gard håper at så mange som mogleg har høve til å delta ein eller fleire dagar og alt no legg det inn i ferieplanen sin. Oppgåver under dugnaden vil

vere slått med ljà og motorslåmaskin, raking, hesjing, kantslått og førefallande arbeid både inne og ute. Vennelaget kan ikkje tilby innandørs overnatting til dugnadsgjengen, men har godt med teltplassar og noko plass til overnatting på golvet i løa.

Som del av DNT si 150-årsjubileum legg Luster Turlag si hovudmarkering til Ormelid søndag 26. august.

Følg med på Facebook på Vennelaget Ormelid Gard for meir informasjon når arrangementa nærmar seg!

Ivrigte slåttefolk under dugnaden på Ormelid sommaren 2017. Foto: Torunn Løne Vinje, Stiftinga Ormelid Gard

Slått med motorslåmaskin sommaren 2017. Foto: Torunn Løne Vinje, Stiftinga Ormelid Gard

HODDEVIK-LISET, SOGN OG FJORDANE

MARKVANDRING MED TEMA SITKAGRAN

Sitkagran er eit utbreidd treslag langs kysten av Vestlandet - som følgje av skogreisingsplanane på 1950-talet. I dag, 60 år seinare, representerer lokal spreining av sitkagran i kulturmark som naturbeitemark og kystlynghei eit aukande problem. Sitkagran er kategorisert med «sær høg risiko» for negative effektar på norsk natur.

I Hoddevik vart det arrangert markvandring med tema *utfordring med sitkagran i utvalde kulturlandskap - støtte til rydding*, 4. april i år. Trass den vårlege datoen stilte Hoddevik i snødrakt denne dagen! 15 deltakarar, i tillegg til representantar frå Selje kommune og Fylkesmannen, såg på korleis sitkagrana spreier seg, korleis luking kan vere ein metode for å motarbeide spreinga, og kva utfordringar og moglegheiter som ligg i rydding og hogst av plantefelt. I tillegg orienterte Fylkesmannen om tilskotsordningar som kan vere eit hjelpemiddel i dette arbeidet.

Under markvandringa vart fleire konkrete prosjekt drøfta. To av desse var rydding av sitkagraner som veks lags murane i den store buråsa i Hoddevik, og rydding av smågraner som har spreidd seg frå Hoddeviksvingane og utover utmarka. Hoddevika grunneigarlag vil ta tak i begge prosjekta og gjennomføre dugnadar frå

våren 2018. På Drage er eit prosjekt med hogst av eit plantefelt allereie i gang i regi av ein av grunneigarane, og fleire er på trappene.

Markvandringa vart arrangert som et samarbeid mellom Hoddevika grunneigarlag, Selje kommune og Fylkesmannen i Sogn og Fjordane.

Godt frammøte på markvandringa i Hoddevik, trass i eit godt lag med snø 4. april!
Foto: Fylkesmannen i Sogn og Fjordane

Utfordringa med frøspreiing av sitkagran frå plantefelta i Hoddevik er stadig aukande.
Foto: Fylkesmannen i Sogn og Fjordane

HAVRÅ, HORDALAND OG GRINDE-ENGJASETE OG HODDEVIK-LISET, SOGN OG FJORDANE

NABOFYLKE PÅ STUDIETUR I UTVALDE KULTURLANDSKAP

I samband med at Havråtunet på Osterøy vart innlemma som utvalt kulturlandskap i jordbruket i 2017, arrangerte fylkesmennene i Hordaland og Sogn og Fjordane i september ein studietur for ei gruppe av grunneigarar, museumstilsette og forvaltning. Målet var å bli inspirert og lære av både organisering og skjøtsel som går føre seg i dei to områda Hoddevik-Liset i Selje kommune og Grinde-Engjasete i Leikanger kommune i Sogn og Fjordane.

Deltakarane møtte representantar for Årdalens venner, som gjer ein stor frivillig innsats på den veglause garden Årdalen. Vidare møtte dei grunneigarar i Hoddevik og Hoddevika grunneigarlag som orienterte om korleis skjøtselen av fellesareala i grenda vert organisert.

På Grinde fekk deltakarane treffe dei to aktive gardbrukarane som driv fleire av bruka. Møtet resulterte i mykje erfaringsutveksling om styving og generell skjøtsel.

Studieturen viste at Utvalde kulturlandskap i jordbruket vert ulikt organisert frå område til område, og at det kan vere store forskjellar på korleis grunneigarar og frivillige lag organiserer seg. Det er viktig at kvart område finn ein arbeidsmodell som passar lokalsamfunnet, og som gjer at mål blir nådde. Samstundes er det viktig at forvaltninga tek innover seg at arbeidet med kulturlandskap er eit langsiktig arbeid. Det er såleis viktig for varetakinga av desse verdifulle kulturlandskapa at ordninga framleis vert styrka, og at ordninga er stabil og varig.

*Hovudhuset i Årdalen er grundig restaurert av Årdalen venner.
Foto: Trude Knagenhjelm/Fylkesmannen i Sogn og Fjordane*

*Grappa fekk kjenne korleis det er å bevege seg i det bratte landskapet på Grinde.
Foto: Trude Knagenhjelm/Fylkesmannen i Sogn og Fjordane*

ALNES PÅ GODØYA, MØRE OG ROMSDAL

SÆRPREGA FISKARBONDELANDSKAP

Alnes på Godøya i Giske kommune, var eit av dei nye utvalde områda i 2017. Alnes er eit typisk fiskarbondelandskap på Nord-Vestlandet. Området er representativt for kystsamfunna, som har levd av kombinasjonen jordbruk, fiske og fangst, heilt frå den første busettinga etter istida. På same tid er Alnes eit sær særprega øylandskap, med det opne kulturlandskapet på strandflata, omgjeve av beitelier og bratte fjellsider på eine sida og sjøen på andre. Alnes fyr er eit sentralt landemerke. Det er freda etter kulturminnelova og gir Alnes ein særprega identitet. Dei eldste husa ligg i klynge med naustrekke mot sjøen. Alnes har vore fiskarbonden sin landsby og framleis er teigblendinga eit karaktertrekk.

I dag bur det ca. 170 fastbuande på Alnes. Dei fleste er eldsjeler og arbeider for å bevare kulturlandskapet og kulturminna i bygda. Alnes

tek kvart år imot eit stort tal turistar, og talet har auka etter at det nye besøkssenteret, *Alnes Fyr og opplevelsessenter*, blei opna i 2016. Det store besøkstalet medfører ein del uorganisert ferdsel både over innmark og utmark, og ein del ulemper for dei fastbuande. Slike utfordringar kan kanskje statusen som utvalt kulturlandskap vere med på å redusere konsekvensane av. Støtte til stiar, gjerding og skilting kan styre ferdsla i ønska retning. Dette vil kunne redusere slitasjen på både kulturlandskapet og på dei fastbuande.

I 2017 var det knapt med både tid og ressursar til å komme ordentleg i gang med arbeidet med det nye kulturlandskapet. I 2018 tek ein sikte på å få på plass dei styringsreiskapar som må til for å gå frå oppstart/etablering og over i ein meir driftsprega fase.

Alnes, utvald kulturlandskap i Møre og Romsdal. Foto: Arnold Hoddevik/Fylkesmannen i Møre og Romsdal

Kulturlandskap med aktivt jordbruk og graskledde lier med godt beite. Foto: Arnold Hoddevik/Fylkesmannen i Møre og Romsdal

OPPVARMING: Far Pål Svisdal og sønn Jørgen Svisdal varmer opp før konkurransen.

STRENGT: Knut Fredriksen og Marit Hjelmo er dommere, mens Tore R. Ulvund tar tiden på Jørgen Svisdal, som ikke får gresset like kort som faren, Pål Svisdal.

Distriktsmesterskap i Ljåslått

Holder arven i hevd

DELTAKERNE: Mannen med ljåen, Egil Knarvik, sammen med resten av deltakerne under årets distriktsmesterskap i Ljåslått.

Distriktsmesterskapet i Ljåslått gikk av stabelen på Svøu. Regjerende mester Pål Svisdal gikk av med seieren også i år.

TOMMY RUSTAD
tommy.rustad@auraavis.no
418 54 669

Det er ikke lenger vanlig å slå gress med ljå, så fylkesmannen har satt av midler til arrangementet gjennom ordningen Utvalgte kulturlandskap.

Mesterskapet gikk fore seg på ei eng i bakkene nedenfor hovedgården. Oppmøtet har vært bedre tidligere, men det var dyktige deltakere og konkurransen var hard om å være den beste. Marit Hjelmo fra Sunndal kommune var dommer

TRADISJON: Pål Svisdal overfører gammel kunnskap om Ljåslått til Mons Mæhle under årets distriktsmesterskap.

sammen med Knut Fredriksen.

Holder på tradisjon

Mesterskapet er et ledd i å ta vare på gammel slåttemark og gamle tradisjoner.

- Vi arrangerer dette for å ta vare på tradisjonen. Det er ikke mange som kan kunsten lenger, og det er en utdøende tradisjon. Og så arrangerer vi mesterskapet for å gjøre stas på om-

rådet, sier Marit Hjelmo.

Mesterskap

Fjorårets vinner og regjerende mester før årets konkurranse heter Pål Svisdal. Han var først ute. Deltakerne ble bedømt på tid, etter hvor stor stubb som sto igjen av gresset, hvor rett slåttekanten ble, og hvordan skåren eller gresset ble liggende igjen etter slåttekaren eller slåttekvinnen. For de voksne skulle sporet være 180 cm bredt, og ha en lengde på 8 m.

Både for vinneren under 60, Pål Svisdal, og over 60 år, Nils Hjelmo, ble det 9 av 10 poeng for stubben. Svisdal fikk også 9 poeng for kanten, mens Hjelmo fikk 8 poeng. Begge fikk 8 poeng for skåren. Når det kom til tid, så fikk Hjelmo 9 poeng mot Svisdals 8 poeng. Begge fikk dermed 34 poeng i hver sin

klasse.

Begge vinnerne var godt fornøyd med utfallet, og skal nok bli vanskelig å hanskes med også til neste år.

- Det er viktig med et aktivt landbruk for å bevare kulturen, sier Marit Hjelmo.

Resultatliste DM 2017

Menn over 60 år

- 1) Pål Svisdal, 34 p
- 2) Egil Knarvik, 31 p

Menn under 60 år

- 1) Pål Svisdal, 34 p
- 2) Jørgen Svisdal, 32p
- 3) Ole A.T. Fossgard, 29p
- 4) Lars Svisdal, 28p

Junior under 16 år

- 1) Ingeborg S. Hjelmo
- 2) Mons Mæhle
- 3) Andrea Mæhle
- 4) Kristine J.B.T. Fossgard

TARVA, TRØNDELAG

NÅ SKAL SITKAGRANA VEKK FRA TARVA!

Etter en lang prosess er det nå inngått avtale med Trøndelag Tre og Landskapspleie om å fjerne feltet med siktgran på Meithaugen på Tarva i månedsskiftet juli/august. Plantefeltet er ett av to store plantefelt på Tarva og er på ca. 15 daa. Skogen er ca. 50 år gammel. Det er en utfordring at Tarva er ei øy og tilkomsten til sitkagranbestanden vanskelig. I tillegg ligger området innenfor sikkerhetssonen for skytefeltet på Tarva, så er det ferdselsforbud her i perioder.

Trøndelag Tre og Landskapspleie vil utføre oppdraget med manuell arbeidskraft, motorsag, samt en beltegående flishugger for kvisten. Så langt er det ingen som ser stor nok verdi i tømmeret til å hente det og ta det i bruk. Mye av tømmeret vil bli liggende igjen i fordypninger i terrenget her. Vi håper imidlertid at de som har bolig eller fritidsbolig på Tarva vil hente ved her. Kvisten vil også bli liggende igjen der skogen har stått. Det meste av det vi gjør av tiltak på øygruppa vil ikke ha like stor verdi i framtida hvis arealene her gror igjen av sitkagran. Vi ser derfor fram til at jobben med fjerning av plantefeltet

på Meithaugen nå blir gjort, samtidig som vi må jobbe videre med spredningen av sitkagran ellers på Tarva.

Tilbudsbefaring i forbindelse med fjerning av sitkagran.
Foto: Laila Marie Sorte

SETERDALENE I BUDALEN, TRØNDELAG

BILDEUTSTILLING PÅ SAMVIRKELAGET I BUDALEN

I fjor viste Oskar Puschmann fra NIBIO fram gamle og nye landskapsbilder fra Seterdalene i Budalen for ca. 170 fremmøtte på Budal flerbrukshus. Lokal kjentmann og Oskar sin gode hjelper i forbindelse med refotograferingen, Elias Oscar Johansen, syntes enda flere burde få glede seg over bildene. Han foreslo at vi skulle lage en utstilling av bildene og vise dem på samvirkelaget i Budalen. Johansen gjorde en stor innsats for å få en utstilling av god kvalitet på plass. Håpet vårt var at fotografiene ville bidra til å øke interessen og engasjementet for landskapsverdiene. Utstillinga varte fra 1. august til omkring midten av oktober, og vekket interesse hos både fastboende og tilreisende. Det ble lagt en gjestebok der slik at folk kunne komme med sine refleksjoner. Vi fikk svært mange positive tilbakemeldinger. De på samvirkelaget merket seg også at utstillingen vekket stor interesse blant lokale og tilreisende til Budalen og var stolte over å ha hatt utstillingen i sine lokaler.

Fotoutstilling i Budalen. Foto: Elias Oscar Johansen

SKALLAN-RÅ OG SKÁRFVÁGGI/SKARDALEN, TROMS

NYTT UTVALGT OMRÅDE OG KARTLEGGING AV KULTURMINNER OG BEITEMARKSOPP

I 2017 var de viktigste tiltakene i det nye utvalgte området Skallan-Rå i Kvæfjord kommune kartlegging av biologiske og kulturhistoriske verdier, oppstart forvaltningsplan, tilrettelegging og oppgradering av tursti, samt etablering av områdeutvalg/gruppe for videre skjøtsel og forvaltning av området. Beitemarksopp ble kartlagt i begge de utvalgte kulturlandskapene.

Sør-Troms Museum fikk oppdraget med å kartlegge og tilstandsvurdere utvalgte bygg og anlegg i Skallan-Rå og feltarbeid ble gjennomført på høsten. I februar var sluttrapporten ferdig. Den skal danne grunnlag for en mer detaljert skjøtelses- og forvaltningsplan for området, samt istandsettingsplaner for naust, støer, steinvorner og sommerfjøs.

Oppdraget med kartlegging av beitemarksopp ble høsten 2017 tildelt Miljøfaglig utredning AS. Kartlegginga ble gjennomført av Pål Alvereng i Skallan-Rå og av Kirstin Maria Flynn Steinvåg i Skárfvággi/Skardalen.

Funn i Skallan-Rå viser at beitemarksopp er utvetydige indikatorer på ugjødslet

naturbeitemark i langvarig hevd. Arter som nevnes er kjeglevokssopp, skjør vokssopp, papegøyevokssopp, engvokssopp, beiterødspore og skarlagenvokssopp. Tidligere kartlagte naturbeitemarker (2002), er mye gjengrodd siden sist. For å kunne planlegge skjøtsel og istandsetting er det behov for ytterligere kartlegging og mer nøyaktig avgrensning av naturbeitemarker, slåttemarker og slåtte- og beitemyrer innenfor området.

I Skárfvággi/Skardalen ble det funnet beitemarksopp flere steder, men mest spennende var funnet av den rødlistede skifervokssoppen (NT) som ble funnet i slåttemark. Denne er bare funnet tre ganger tidligere i Troms - i Lavangen, Harstad og Lyngen. I samme område ble det under ei befarings i tilknytning til direktørmøtet for Landbruksdirektoratet, Riksantikvaren og Miljødirektoratet i oktober i år, funnet kritt vokssopp, seig vokssopp og blektuppet småkøllesopp. De siste tre er relativt vanlige i kalk- og moserik gress- og beitemark. Slåttemarka, som i dag blir mest brukt til sauebeite, har fra før vært klassifisert som ei regionalt viktig slåttemark med verdi B (Ecofact 2012). Det er nå grunnlag for å vurdere om slåttemarkas verdi kan justeres til verdi A eller svært viktig.

Sommerfjøsene på Klemma - Skallan-Rå. Alle foto: Miljøfaglig utredning, Pål Alvereng

Kjeglevokssopp, Skallan-Rå.

Sauer og sommerfjøs i Skallan-Rå.

BLOMSØY-HESTØY OG SKÅLVÆR, NORLAND

BLI MED PÅ EN TIDSREISE TIL SKÅLVÆR I 1890-ÅRENE!

Illustrasjon fra Alstahaug kommunes nettside.

Skålvær, den største øya i det utvalgte kulturlandskapet i Alstahaug kommune, har en lang historie som handelssted. Stedet er i dag fraflyttet, men store deler er nå et statlig sikret friluftsområde, og innbyr til utfart og rekreasjon. Til Skålvær kan man komme seg med rutebåt og privat båt. En kultur- og natursti med infotavler dekker det meste av øya. Gjennom et samarbeid mellom Skålvær velforening og Alstahaug kommune, og med støtte fra Nordland fylkeskommune, er det produsert en digital modell og film som viser handelsstedet slik det så ut på 1890-tallet.

I den digitale modellen kan man gå fritt mellom husene og i terrenget. Modellen har svært høy kvalitet, kan bare kjøres med Windows, og krever ganske kraftig maskin. Modellen foreligger også i en lettere versjon, som kan kjøres på maskiner med mindre kapasitet.

Det er også produsert en [film](#) på ca ni minutter, der man beveger seg over landskap, bygninger og fartøyer. En stemme gir en kort presentasjon av det man ser. Filmen kan vises på Windows, Mac, nettbrett og smarttelefoner.

På velforeningens nettside www.skålværel.no finner man en detaljert brukerveiledning.

Fra filmen som viser Skålvær på 1890-tallet

JOMFRULAND OG STRÅHOLMEN, TELEMARK

RIKHOLDIG ÅRSRAPPORT

Som vanlig formidler det utvalgte området på Jomfruland og Stråholmen sine aktiviteter i en rikt illustrert årsrapport. Årets høydepunkt var åpningen av Jomfruland nasjonalpark, som dekker deler av Jomfruland og Stråholmen. Nasjonalparken og utvalgte kulturlandskap har samme mål og styrker hverandre. Mange frivillige deltar gjennom året i skjøtsel og bevaring landskapets kulturarv og naturarv.

[Se hele rapporten her](#)

Sommeren 2017 var 11 ungdommer engasjert i 2 uker for å rydde busk og kratt på Stråholmen. De fikk kurs i forkant, i bruk og stell av motorsag og ryddesag. Vi ser en del av gruppa klar for å starte ryddingen ved Søndre Hue. Det ble brukt mange timer på å fjerne veitistel, som har invadert deler av øya i seinere år. Alle foto: Torstein Kiil

Høyonn på Stråholmen ved St. Hanstider.

Beitende kyr på Jomfruland.

NORDHERAD, OPPLAND

NYE GENERASJONAR TAR OVER I NORDHERAD

Nybrottsarbeid - ny kjøkenhage på Åbakken. Foto: Ola Kaurstad

Dei siste fem åra har 5-6 nye brukarar tatt over gardar i Nordherad, anten ved opent sal eller generasjonsskifte. Alle desse held fram eller tar opp att drift med beitande husdyr, og dei utgjer rundt 20 % av søkjarane på produksjonstilskott i grenda. Fleire har og fått midlar til mindre investeringstiltak på fjøs frå Utvalde kulturlandskap-potten, t.d. ny fjøsinnreiing for utvida eller modernisert drift.

Eit av dei siste tilskotta til «generasjonsskiftet» er Kjerstin og Ola Kaurstad på Åbakken, der jorda var bortleigd før dei tok over. No byggjer dei opp

ei ny sauebesetning, har sett opp 1500 meter gjerde, held på å setta i stand fjøset - og prøver ut grønsakdyrking i liten skala, 650 meter over havet. Som om ikkje det var nok, har dei lagt om atkomstvegen med nye stabbesteinar, drenert og skifta ut masse i tunet og rydda mykje attgrodd areal og avfall rundt på eigedommen.

Utvalde kulturlandskap treng folk som vil drive dei i framtida. «Ungfolka» som har kome til i grenda dei siste åra, gir grunn til optimisme!

REVIDERT FORVALTNINGSPLAN

Ein grundigare, meir systematisk og illustrert versjon av forvaltningsplanen for Nordherad vart utgitt i 2017. Her er endringar i forvaltningsmål, status for jordbruksdrifta, bygningsvern, biologisk mangfald og prioritering av tiltak.

Ikkje minst gir planen ein samla og oppdatert oversikt over miljøverdiar, jordbruksverksemd og busetting. Det var t.d. 30 aktive jordbruksføretak i grenda i 2015, av desse 21 med husdyr. Frå 2009 til 2015 vart det gitt tilskott til store og små tiltak for istandsetting av 44 verneverdige bygningar. Rundt halvparten av dei ca. 2300 daa med innmarksbeite i grenda er i svak hevd eller truga av attgroing, men det er òg gjort mykje for å rydde og tynne attgroingsareala.

Desse hovudmåla er sett opp for forvaltninga av området:

1. Eit berekraftig og moderne jordbruk som held jordbruksarealet i aktiv drift
2. Bygningsmassen er i tilfredsstillande stand og aktiv bruk
3. Tilfredsstillande omsyn til og skjøtsel av biologisk mangfald, landskapsbilete og fellesareal
4. Ferdselsårer og eit representativt utval kulturmiljø i god stand og lagt til rette for ålmenta
5. Ei variert, lokal næringsverksemd som utnyttar og utviklar kulturlandskapsverdiane
6. God profilering og dokumentasjon av det utvalde kulturlandskapet
7. God lokal mobilisering, organisering og utvikling av grenda

Du finn [forvaltningsplanen her](#)

Hva skjer egentlig i landskapet etter noen år som utvalgt kulturlandskap? Det er ikke etablert noe nasjonalt system for overvåking og måling av faktiske effekter i terrenget i disse områdene. I Nordherad i Oppland har Fylkesmannen sjøl etablert 17 «observasjonsflater» på åtte av eiendommene som har drifts- og skjøtselsavtaler. Flatene er på 50 x 50 meter og ligger i beiteområder som har større og mindre behov for rydding av kratt og trær. Mye av arealet har også stor biologisk verdi som naturbeitemark. Flatene ble lagt ut i 2011 og 2013, og er registrert på nytt i 2015 og 2017. Det dreier seg om enkle registreringer av vegetasjon, avbeiting, tresetting m.m. I tillegg er flatene fotografert fra alle fire hjørner.

Fotografiene illustrerer godt at det har foregått mye rydding av areal i gjengroing. På alle de fire eiendommene som ble fotografert på nytt etter fire år i fjor sommer har det skjedd godt synlige endringer. Deler av flatene har blitt ryddet og er tydelig mindre gjengrodd enn i 2013. Andre steder har det ikke skjedd så mye. En ser også at rydding av tett gråor- og annen lauvskog kan føre til sterk gjenvekst fra røtter og stubber etterpå. Arbeidet må da ofte følges opp med nye ryddetiltak om en ikke har dyr som er gode til å beite lauvkrattet. Skjøtsel av kulturlandskapet er ikke noe en blir ferdig med en gang for alle!

Syggard Valde i 2013 og 2017

Uppigard Kvarberg i 2013 og 2017

Ny forvaltningsplan i 2017.

HJARTDAL OG SVARTDAL, TELEMARK

STORT ENGASJEMENT PÅ KULTURLANDSKAPSKVELD

I 2017 ble Hjartdal og Svartdal i Telemark innlemmet i satsingen på *Utvalgte kulturlandskap*, og har siden hatt stor aktivitet omgitt av et historisk og vakkert sus! Det fikk et fullsatt Granvin kulturhus i Seljord både se og høre mye om på kulturlandskapskvelden 4. april. Oskar Puschmann tok publikum gjennom en reise i bilder og tid, med blant annet mange kjente motiv fra øvre Telemark. Ingvill Buen Garnås fra Kulturlandskapsenteret og Ellen Svalheim fra NIBIO bidro med verdifull kunnskap om skjøtsel, slåttemark og biologisk mangfold. Både kulturhistorien og artsmangfoldet knyttet til det kulturbetinga landskapet ble behørig vektet. Alt til takten av folketoner levert av Torunn Raftevoll Rue og Ingvild Buen Garnås, godt ledet av styreleder Olav Tho. Dette ble en festaften for kulturlandskapene våre, og det ble en flott markering av det nye området!

Statusen som utvalgt kulturlandskap er vel fortjent både med hensyn til innsats lokalt og de mange verdifulle elementene i landskapet. Satsingen har fått en god forankring i

kommunene. Lokal styringsgruppe er opprettet og fylkesmannen bidrar med å tilrettelegge og veilede i prosessen. Områdene har mange aktive gårdsbruk. Hjartdal er en av de største melkekommunene i Telemark. I tillegg til å ha god tilgang på beitedyr er det om lag 60 aktive bønder innenfor det utvalgte området, samt fastboende og fritidseiendommer. Flere aktive lag og foreninger bidrar til å opprettholde og formidle kultur og tradisjonsbåren kunnskap fra området. Gjennom lang tid har bygdene vært viktige i forskning og utdanning. Landskapet har stor tidsdybde, fra jernaldergravhauger til mange fredete og verneverdige bygg. Området er kjent for sine mange slåttemark og flere høstingsskoger. Det biologiske mangfoldet knyttet til de kulturbetinga engene og områdene er stort, sammen med topografi og lisider danner det grunnlag for en rekke ulike biotoper for flora og fauna. Telemark sin fylkesblomst er Søstermarihand, og det er flere lokaliteter for denne innenfor området. De åpne dalsidene innbyr til besøk, og det er store opplevelseskvaliteter i Hjartdal og Svartdal! Vel verdt et besøk!

Foto- og kulturlandskapskveld på Granvin kulturhus 4. april. Foto: Anne Aasmundsen

Foto: Anne Aasmundsen

Søstermarihand. Foto: Aud Torild Stensrød.

RENNESØY, ROGALAND

BRENNING AV KYSTLYNGHEI I AUSTBØHEIA PÅ RENNESØY

Austbøheia er et av kystlyngheiområdene innenfor det utvalgte kulturlandskapet på Rennesøy. Her har villsauene til Morten Ringdal beitet året rundt i mange år. Noe av området måtte i år brennes for å fornye lyngen og for å holde buskas nede. Austbøheia på totalt 750 daa ligger midt på Rennesøy. Villsaueier Morten Ringdal hadde vært klar for å brenne lyngheia lenge. Værmeldingene for Rennesøy torsdag 12. april viste lite vind med stabil vindretning. Godt vær de siste dagene hadde tørka overflaten på lyng og einer. Det var passe med fuktighet i jorda. Forholdene var perfekte for brenning!

Morten kontaktet landbrukskontoret. Haugaland lyngbrannreserve ledet av ildsjelen Ove Stumo stilte på kort varsel. De viste på en fortreffelig måte hvordan en kontrollert lyngbrann skal utføres overfor bønder, landbrukskontor og det lokale og det regionale brannvesenet.

Vegetasjonen ble satt i brann med gassbrennere. De startet først med å etablere branngater på strategiske steder rundt området som skulle brennes. Folkene med motoriserte løvblåsere sørget fortløpende for at flammene ikke spredte seg utover det planlagt brannområdet.

Drone ble brukt kontinuerlig for å ha et overblikk over brenninga. Med walkietalkie dirigerte Ove Stumo sine tropper strategisk rundt i brenneområdet. 300 daa ble brent denne gangen. Kompetansen til Haugaland lyngbrannreserve er viktig å få del i når gammel tradisjon med lyngbrenning skal videreføres.

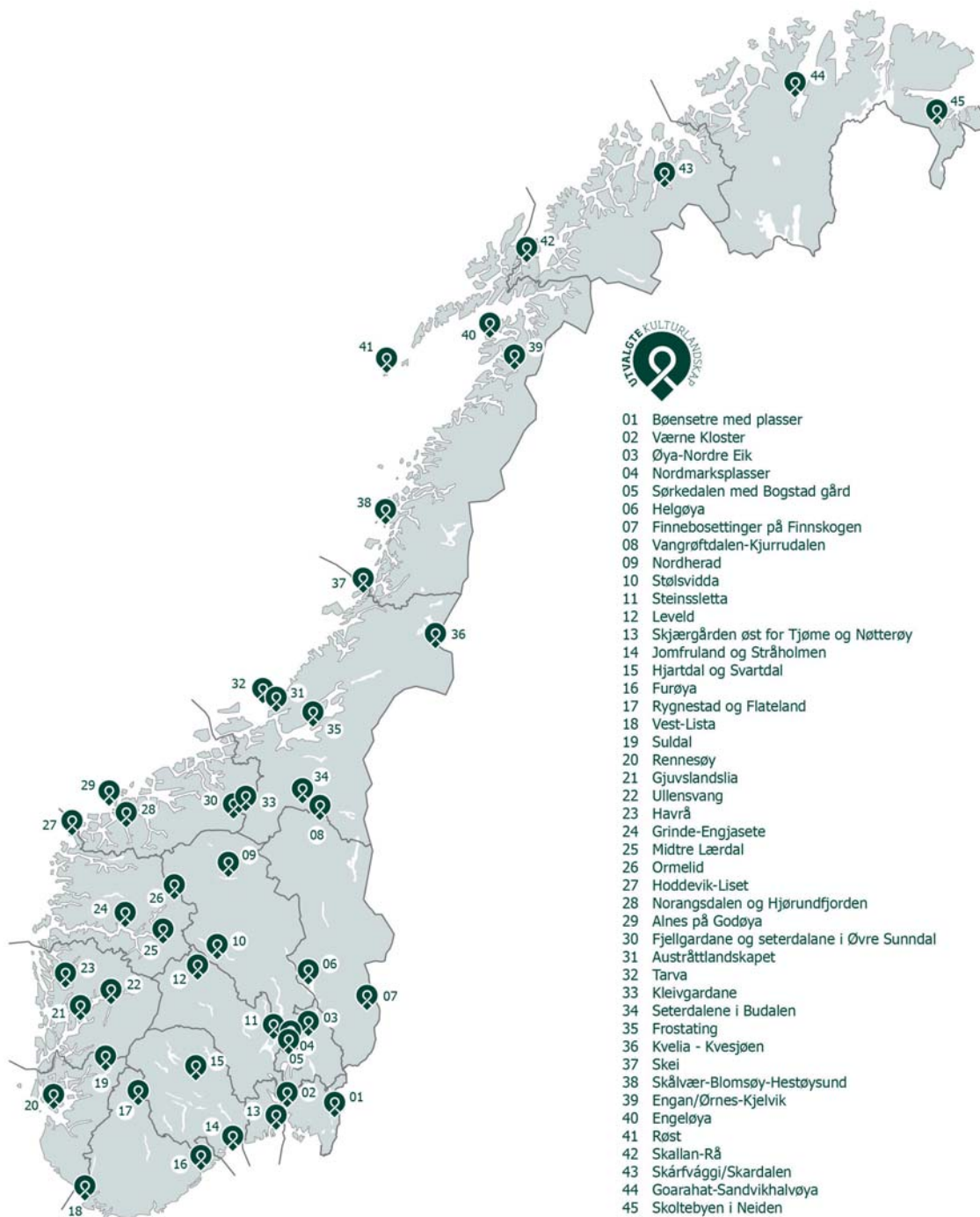
Jordbrukssjef Geir Helge Rygg var aktiv med løvblåseren under brenninga. Foto: May Linn Garborg

Haugaland lyngbrannreserve og villsaueier Morten planlegger brenning av kystlynghei. Foto: Ove Stumo

En avgrenset kontrollert lyngheibrenning. Foto: Nono Dimby

Kontaktperson:

Kari Stuberg
Kari.stuberg@landbruksdirektoratet.no
78606066

Kontaktperson:

Ragnhild Hoel
rh@ra.no
98202763

Kontaktperson:

Dordi Kjersti Mogstad
dordi.kjersti.mogstad@miljodir.no
93043010